

Fecr Yayınları: 851

KADİM KÜLTÜRÜMÜZDE AHİLİK

Esra BOZKURT

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı Ağustos 2024

ISBN: 978-625-6123-04-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KADİM KÜLTÜRÜMÜZDE AHÎLİK

Esra BOZKURT

Ankara 2024

Dr. Esra BOZKURT

Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde doğdu. Birecik İmam Hatip Lisesi'nde okudu. 2014 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2017 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı'nda "Din Eğitimi'nin Referansları Bağlamında Ahilik İlkeleri" isimli yüksek lisans çalışması yaptı. 2024 yılında aynı üniversitenin Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/Din Eğitimi Bilim Dalı doktora programında "Değerler Bağlamında Minimalizm" başlıklı çalışmayla doktora eğitimini tamamladı. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Kur'an Kursu Öğreticisi olarak görev yapmaktadır. Yazarın diğer çalışmaları şunlardır:

1. Tanzimattan Cumhuriyet'e Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlâk Eğitimi. (KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13/25, Yıl: 2015)
2. Fuat Sezgin'in Medeniyet Tasavvurundaki Ahlâkî Değerler. (I. Ulusal Genç Akademisyenler Sempozyumu Prof. Dr. Fuat Sezgin ve İslami İlimler, Kahramanmaraş Samer Yayınları, 2019)
3. Fıtrat Özellikleri Ekseninde Ortak Alan Oluşturmanın İletişime Etkisinin Değerlendirilmesi (Mesnevi Özetinde), (KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 17/2, Yıl: 2020)
4. Kök Değerler Bağlamında Minimalizm (Kesit Akademi Dergisi, 10/38, Yıl: 2024)

ÖN SÖZ

İnsanların ferdi, içtimai ve kültürel yaşamlarında önemli yeri olan Ahîlik kurumu Fütüvvet geleneğinin etkisiyle XIII. Yüzyılda kurulmuş ve XX. Yüzyıla kadar varlığını korumuş bir teşkilattır. Bu süre içerisinde toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde örgütlenen kurumun esnafın eğitilmesi ve topluma kazandırılmasında önemli çalışmalara imza attığı söylenebilir. Bu duruma bağlı olarak Ahîlik teşkilatının esnafın eleman ihtiyaçlarının karşılanması, müşterinin memnuniyeti, işveren ve işçi arasındaki ilişkilerin sistematize edilmesi, mesleki olgunluğa ve yeterliliğe sahip bireylerin yetiştirilmesi, toplumun refah seviyesi yükseltilerek insanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanması gibi önemli hususlarda rol oynadığı ifade edilebilir.

Fertlerin dünya ve ahiret mutluluğuna önem veren teşkilat, oluşturmuş olduğu ilkelerle mesleki, ahlâkî ve toplumsal açıdan verimli esnafın yetiştirilmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu duruma bağlı olarak bulunduğu dönemde toplumun her alanında aktif bir tavır sergileyen Ahîlik kurumunun ilke ve yöntemlerini günümüz şartlarına uyarlayarak toplumun atardamarı olan bugünün çarşı ve Pazar esnafının yetiştirilebileceği bir esnaf teşkilatının varlığını sağlamak gerektiği söylenebilir.

Bu kitapta ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde ve sosyal barışın sağlanmasında önemli rolü olan Ahîlik teşkilatı ve onun temel ilkeleri din eğitiminin referansları bağlamında ele alınmıştır. Ahîlik teşkilatı iktisadi açıdan işlev görmesinin yanında toplumsal, siyasi ve sosyal yaşamın bütün alanlarını ihtiva eden bir kurum olarak nitelendirilmiştir. Ahîlik geleneğinin ilk tohumlarının atılmasında Fütüvvet ve Uhuvvet anlayışının etkili olduğu ifade edilmiştir. Esnaf arasında birlik ve intizamın sağlanması amacıyla düzenlenen Ahîlik ilkeleri Kur'an ve Sünnet odaklı de-

ğerlendirilmeye çalışılmış ve Ahîlik ilkelerinin referansını tespit etmek amaçlanmıştır.

Kitap temelde üç bölüm ve Ahîlik İlkeleri ile günümüz ticaret anlayışında yaşanan olumlu/olumsuzluklar arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Şanlıurfa ve Kahramanmaraş'ta değişik meslek gruplarından esnafla yapılan röportajlardan oluşmaktadır. Birinci bölümde Ahi kelimesinin tanımı, eğitim, Ahîlik'in tarihsel süreci, Ahîlik'in kurucusu Ahî Evran ve eserleri, Fütüvvet ve fütüvvetname, Ahîlik ve Fütüvvet ilişkisi, Ahîlik'in tarihsel ve toplumsal fonksiyonları yer almakta; ikinci bölümde Ahîlik ve eğitim, ahlâkî, mesleki ve askeri eğitim metodları, Ahîlik'in halkın eğitim ve öğretimindeki rolü ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise Ahîlik'in İlkeleri, Din Eğitiminin referansları bağlamında Ahîlik İlkeleri, Allah-insan ilişkisine dair ilkeler, insan-insan açısından ilkeler, işinin ehli olmakla ilgili ilkeler, güzel ahlâkla ilgili ilkeler, ibadet ve ihlasla ilgili ilkeler, üretim ve ticaretle ilgili ilkeler ve son olarak helal ve haramla ilgili ilkeler yer almaktadır.

Bu çalışmayı inceleyerek katkıda bulunan Mustafa Tunç'a, çalışmanın gün yüzüne çıkarılmasında emeği geçen Doç. Dr. Mustafa Çoban Hocam'a ve Doç. Dr. İrfan Sevinç'e teşekkürü borç bilirim.

Esra BOZKURT
İstanbul 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
KISALTMALAR	9
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
1.1. Ahî/Ahîlik	13
1.2. Eğitim	17
1.3. Ahîlik'in Tarihsel Süreci	18
1.4. Ahîlik Teşkilatının Kurucusu Ahî Evran	24
1.4.1. Ahî Evran'ın Eserleri	25
1.4.2. Fütüvvet ve Fütüvvetname	26
1.4.3. Ahîlik ve Fütüvvet İlişkisi	30
1.5. Fütüvvetname	32
1.6. Ahîlik'in Tarihsel ve Toplumsal Fonksiyonları	34
1.6.1. Dinî Fonksiyonu	35
1.6.2. Ahlâki Fonksiyonu	36
1.6.3. Siyasî Fonksiyonu	37
1.6.4. Sosyal Fonksiyonu	39
1.6.5. Eğitim Fonksiyonu	39

İKİNCİ BÖLÜM

1. AHÎLİK VE EĞİTİM	41
1.1. Ahlâki Eğitim ve Metotları	45
1.2. Mesleki Eğitim ve Metodu	48
1.3. Askeri Eğitim ve Metodu	50
2. AHÎLİK'İN HALK EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDEKİ ROLÜ	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. AHÎLİK İLKELERİ VE DİN EĞİTİMİNİN REFERANSLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	57
1.1. Ahîlik'in İlkeleri	57
1.2. Din Eğitiminin Referansları Bağlamında Ahîlik İlkelerinin Değerlendirilmesi	60
1.2.1. İnsanlar Arası İlişkiler Açısından Bazı Ahlâki İlkeler	61

1.2.2. Allah- İnsan İlişmesine Dair İlkeler-----	85
1.2.3. İşinin Ehli Olmakla İlgili İlkeler -----	90
1.2.4. Güzel Ahlâkla İlgili İlkeler-----	93
1.2.5. İbadet ve İhlasla İlgili İlkeler -----	108
1.2.6. Üretim ve Ticaretle İlgili İlkeler -----	113
1.2.7. Helal ve Haramlarla İlgili İlkeler -----	117
EKLER -----	125
SONUÇ VE ÖNERİLER -----	151
KAYNAKÇA -----	153

KISALTMALAR

b.	: Bin
Bkz.	: Bakınız
Bs.	: Baskı
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Fütüvvet teşkilatının etkisiyle ortaya çıkan ve zaman içerisinde bağımsız bir teşkilat olarak varlığını devam ettiren Ahîlik Kurumu, XIII. yüzyılda asıl adı Şeyh Nasîrüddîn Mahmud Ahî Evran b. Abbas olan Ahî Evran adıyla tanınan kişi tarafından kurulmuştur. Esnaf ve sanatkârlar gerek sanat öğreniminin esaslarının ta-yini gerekse üyeler arasında disiplinin temini, karşılıklı yardımlaşma ve sosyal güvencenin sağlanabilmesi için XIII. yüzyılda “Ahîlik” birliği etrafında toplanmışlardır. Bu sebeple daha sonraları “Lonca” birlikleri haline dönüşen Ahîlik, sanat okullarının açıldığı 1860’lı yıllara kadar meslek ve sanat öğretene yaygın eğitim kurumları olarak hizmet vermişlerdir. (Şimşek, 2002: 16) Ahîlik’in toplumu her yönüyle kucaklayabilen dinî, ahlâkî ve içtîmai bir kurum olduğu, insanı bir bütün olarak ele alan yönüyle de bireylerin dünya ve ahiret mutluluğunu hedeflediği ifade edilebilir. Buna bağlı olarak Ahîlik teşkilatı toplumu oluşturan bireyler ve sosyal müesseseler arasında adalet ve dengeyi gözeterek birlik ve beraberliğin gerçekleştirilmesini sağlamaya çalışmıştır.

Temelinde uhuvvet anlayışı olan bu teşkilatın oluşturduğu kural ve ilkelerle topluma hizmet edilmiştir. Ahîlik ilkeleri sayesinde toplum içerisinde ahlâkî çözümlerin meydana gelmesinin ve kötü düşüncelerin yayılmasının engellendiği söylenebilir. Bu ilkelerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve eğitim-öğretim kurumlarında yer bulması, bu kurumun fonksiyonunu icra edecek STK’ları toplumda tekrar işlevsel hale getirecek; toplumsal barışın sağlanması ve ticaretle ilgili ahlâkî ilkelere ulaşılmasında müspet katkı sağlayacaktır.

Ahîlik tecrübesinin sadece mesleğe yönelik olduğu değerlendirilse de toplum gereklerine ışık tutabilecek değerleri içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda Ahîlik ilkelerine bakıldığında içerik

olarak sadece mesleğe yönelik olmadığı topluma hitap eden ve toplumu ayakta tutan değerleri ihtiva ettiğini söylemek mümkündür. Bu bilgiler ışığında sosyal hayatta önemli bir yere sahip olan Ahîlik kurumunun önemi nedir, ilkeleri ve referansları nelerdir, bu ilkeler belirlenirken Kur'an ve Sünnet esas alınmış mıdır ve ilkelerin günümüz toplumuna ışık tutabilecek yönleri nelerdir? soruları cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasına yardımcı olan Ahîlik kurumu ilkelerine dikkat çekilerek bu ilkeler hakkında referans tespiti yapmaya çalışmak ve bu ilkelerin bulunduğumuz çağa ışık tutması, günümüz fertlerine, esnaf ve sanatkârlarına rehberlik etmesi açısından önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ahîlik kurumunun yer vermiş olduğu bu ilkeler nasıl temellendirilmiştir, birey ve toplum açısından ne anlama gelmektedir? Ahî birliklerinin bu ilkelerle yetiştirmeyi hedeflediği ideal insan tipi nasıl tasarlanmıştır? Hak ve sorumluluklarının bilincinde dürüst, nitelikli ve sağlam karakterli kimliğe sahip bireylerin olmasının toplum açısından önemi nedir? vb. sorularla tarihsel perspektifte ve günümüz coğrafyasında toplumların inşa edilmesinde Ahîlik ilkelerinin içerik ve mahiyet olarak ortaya konulması gaye edinilmiştir.

Ayrıca araştırmaya katkı sağlaması ve objektif bilgi sunması açısından Şanlıurfa/Birecik'te ve Kahramanmaraş'ta yaşayan, mesleği esnaflık olan 8 kişiyle daha önceden belirlenen sorular çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır. Kitaptaki görüşmeler 2017 yılında gerçekleştirilmiş olup 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmıştır.